

УДК 37.034/.036:37.04-053.2

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2019-93-6-121-128>

ПРОЦЕС ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ДОБРОТИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗОК ОСКАРА ВАЙЛДА

М. А. Касич

ORCID 0000-0001-7633-1533

У статті розглядається проблема морально-етичного виховання дітей, виховання в них почуття доброти. Розглянуто поняття доброти як найвищої, абсолютної загальнолюдської цінності. Авторка пропонує здійснювати процес виховання за допомогою мистецтва літератури. У статті обґрунтоване використання казок з метою виховання почуття доброти, оскільки казка – жанр літератури з високим дидактичним потенціалом. Розглянуто поняття казкотерапії як різновиду психологічної корекції. Авторка підкреслює перевагу використання літературних казок з метою морально-етичного виховання, оскільки на відміну від народної, авторська казка, хоч і успадковує з фольклору чіткий поділ героїв на позитивних і негативних, але образи героїв в авторських творах – вже не типажі народних казок, а більш-мені складні характери, та й сюжети не зводяться до традиційних схем. Тому й система цінностей читача стає все більш складною і багатою, оцінки – мені категоричними, а уявлення про людину – багатограннішими. У статті запропоновано використовувати літературні казки Оскара Вайлда, оскільки в них переважають роздуми про співвідношення добра, зла і краси, вони відзначаються неймовірною фантазією і гуманістичним настроєм. Авторка наводить приклади завдань до літературних казок Оскара Вайлда, що покликані допомогти дітям відкоригувати поведінку, розвинути критичне та творче мислення, естетичні смаки. Ключовою ідеєю статті є процес виховання почуття доброти у контексті естетичного виховання.

Ключові слова: морально-етичне виховання, естетичне виховання, доброта, художній образ, діти, літературна казка, Оскар Вайлд.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Проблема морального виховання є однією з найважливіших завдань сучасної педагогіки. Читаючи літературні твори діти мають змогу побачити різні

життєві ситуації і ознайомитися з різними персонажами творів, оцінити їх модель поведінки. Художні образи допомагають відрізнити добро і зло, познайомитись з поняттям морального вибору людини. Таким чином у свідомість дитини закладаються поняття про важливі моральні цінності, моделі благородної поведінки, які згодом допоможуть дитині робити правильні вчинки і гідно поводитись у різних життєвих ситуаціях. Завданням педагогів є допомогти дитині вірно сприйняти і проаналізувати художні образи у літературі з метою розвитку почуття доброти та інших моральних якостей.

Казкотерапія є одним з найдієвіших і безпечних методів психологічної корекції. Першими цілеспрямовано використовувати казку як інструмент впливу на особистість почали Зигмунд Фрейд, Карл Густав Юнг та інші вчені кінця XIX століття (Виховання словом: системи розвитку дитини через мову). Жанр казки є одним з найцікавіших і найдоступніших для сприйняття дітьми. В казках міститься глибокий дидактичний потенціал, яскраво змальовані людські вчинки та їх наслідки, що є благодатним ґрунтом для виховання моральності. Особливим різновидом жанру казки є, так звана, авторська або літературна казка, тобто твір, створений не у народі, а фантазією письменника. Як і в народних, в літературних казках чітко прослідковується поділ на позитивних і негативних героїв, але вони вже не типові, а складні характери, з яскраво вималюваним, психологічним портретом. Щодо сюжету авторської казки – він більш складний і не обмежений традиційними схемами. Такі умови збагачують світогляд читача, навчають критичного мислення, збагачують уявлення про світ і людину.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми. Проблему морально-естетичного виховання вивчали Л. Г. Бондаренко, О. Д. Будугай, Т. М. Мочан, Т. І. Пагута, О. А. Половина, А. В. Ткаченко, Г. П. Шевченко.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблеми добра та зла більш за інші, мабуть, хвилювали людство впродовж всієї його історії. Про це сперечалися ледь не всі видатні особистості. Всі, від давніх філософів до сучасних мислителів, намагалися дати визначення цим категоріям.

Сократ стверджував, що добро та користь – речі рівносильні, що це, по суті, два різних значення одного й того ж явища. Але, звісно, користь він розумів не у матеріальному сенсі і не зводив добро до банальної матеріальної вигоди, а доводив, що лише піднесені етичні почуття є джерелом істинної користі і добра для людини (Платон, 2017).

Платон прагнув досягнути сенс буття, в тому числі, через розв'язання проблеми добра та зла. Протистояння та протиріччя добра та зла у філософії усвідомлювалися ним як основа буття. І саме проблема філософського осмислення цього протистояння досліджувалась ним та іншими філософами античного періоду у повній мірі (Платон, 2017).

Мета статті – проаналізувати дидактичний потенціал казок Оскара Вайлда, створити завдання і вправи на основі літературних казок Оскара Вайлда з метою виховання почуття доброти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Центральним поняттям у концептуалізації естетичної культури особистості здавна постає феномен художнього образу й сукупної йому здатності до продуктивної уяви. З естетичною природою художнього образу органічно пов'язана його виховна функція. Він є головним засобом ідейно-естетичного впливу мистецтва на розум, почуття і волю людей, цілеспрямовано пробуджуючи в них ідейно-емоційне ставлення до відображуваних фактів і явищ й спонукаючи до свідомого перетворення дійсності (Ткаченко, 2016).

Казки є найбільш популярними жанром у творчості Оскара Вайлда. Казки були об'єднані у збірки. До збірки «Щасливий принц та інші казки» (1888 рік) увійшли: «Щасливий принц», «Соловей і троянда», «Себелюбний велетень», «Відданий друг». Казки «Юний король», «День народження інфанти», «Рибак і його душа» і «Зоряний Хлопчик» об'єднані у збірці «Гранатовий будиночок» (1891). У своїх казках Оскар Вайлд майстерно змальовує несправедливість тогочасного суспільства, страждання, людські почуття і стосунки. У казках «Юний король» і «Щасливий принц» змальовано суспільство, у якому прості люди вимушені зазнавати голоду і злиднів, в той час як інші живуть розкошуючи, за рахунок їхньої праці. У «Себелюбному велетні» автор викриває егоїзм, але дає надію на те, що кожен може виправитись. В казці «Чарівна ракета» автор висміює порожнечу і чванливість представників панівної верхівки, що пишаються власною родовитістю. В казці «День народження інфанти» бачимо яскраво змальований внутрішній світ головного героя та бездушність головної героїні.

Отже, розглянемо приклади завдань до літературних казок Оскара Вайлда, що покликані виховати у дітях моральність і почуття доброти.

У казці «*Вірний друг*» письменник викриває жадібність і лицемірність. Ми знайомимося з двома образами: багатим і лицемірним Мірошником, та працьовитим і скромним Гансом. Мірошник називав себе другом Ганса, але насправді лише використовував його працю і доброту. Коли Ганс опинився у скрутному становищі, Мірошник йому нічим не допоміг, навіть не заходив до нього в гості, але Ганс, попри це, допомагав

Мірошникові завжди, навіть, коли вночі, у погану погоду знадобилось іти за лікарем, що і стало причиною трагічної загибелі Ганса. Оскар Вайлд настільки яскраво вимальовує позитивного і негативного персонажа, що дитині залишається лише подивитись на їх вчинки і зробити висновок.

Завдання 1. Поміркуйте, чи був Мірошник справді другом Гансові, чи просто користувався його добротою. А чи по-справжньому Ганс дружив з Мірошником? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 2. Поміркуйте, що означає бути справжнім другом? Як би ви вчинили, якби були на місці Ганса? Мірошника?

Завдання 3. Складіть і запишіть альтернативну кінцівку оповідання.

Завдання 4. Намалуйте комікс за казкою.

Завдання 5. Зробіть вибірку фільмів про дружбу. Зробіть нарізку кульмінаційних подій та ключових епізодів з цих фільмів та презентуйте в класі. Складіть письмово коментар до кожного відеофрагменту.

Казка «Хлопчик-зірка». У казці показана проблема добра і зла, зовнішньої і внутрішньої краси людини. Герой казки описаний як зовнішньо дуже красивий хлопчик, «білолиций і стрункий, мов статуя зі слонової кістки, а його кучері були золотисті, мов завитки гіацинту» (Вайлд, 2018). Головні морально-етичні проблеми, розглянуті у казці – неповага до батьків і гординя. Хлопчик зрозумів, як погано він ставився до оточуючих, коли сам перетворився на потворного й зневаженого, гнаного звідусіль, відчув муки нездолених людей на собі. Довгий шлях спокути довелося йому пройти і тільки тоді отримати прощення й винагороду.

Завдання 1. Поміркуйте над назвою казки. Як ви гадаєте, чому саме таку назву дібрав автор? Чи підходить вона до цього твору?

Завдання 2. Прочитайте уривок із тексту: *«Він виріс гордим, злим та себелюбним. Дітей Дроворуба, та й усіх інших він зневажав, кажучи, що всі вони низького роду, а він має шляхетне походження, бо він – Зоряне Дитя. Тому він звик командувати іншими дітьми і вважав їх за своїх слуг»* (Вайлд, 2018).

Як ви розумієте словосполучення *шляхетне походження*? Чи існують зараз люди зі шляхетним походженням? Знайдіть у словнику значення слова *шляхетний*. Що означає поводитись шляхетно? Як ви гадаєте чи шляхетно поведився Хлопчик-Зірка? Поміркуйте, чи може людина, незалежно від свого походження, поводитись шляхетно?

Завдання 3. Поміркуйте, чи можна назвати шляхетним вчинок Дроворуба, що вирішив взяти до себе і виховати дитину, яку знайшов у лісі.

Завдання 4. Що означає зовнішня і внутрішня краса людини? Чи є між цими поняттями щось спільне, чи це зовсім різні поняття? Прочитайте

уринок з тексту: «Хлопчик-Зірка надто любив красу, а тому насміхався з усіх, хто має незугарний вигляд» (Вайлд, 2018). Що означає любити красу? Чи справді Хлопчик-Зірка таким чином любив красу?

Завдання 5. О. Вайлд вмістив казку «Хлопчик-Зірка» до збірки «Гранатовий будиночок». Гранат – один із символів страждання, відродження і воскресіння. Поміркуйте, чи підходить казка до назви збірки, у яку її було поміщено.

Завдання 6. Провідним мотивом казки є любов до матері. Підберіть 10 прислів'їв на цю тему.

«День народження інфанти». У цій казці розповідається про Карлика, якого привезли до палацу з лісу, задля того, щоб розважити принцесу Інфанту на день її народження. Суть казки полягає у тому, що наївний Карлик ніколи не бачив дзеркал, а отже, не знав про свою потворність. Він танцював перед дітьми, вони раділи і принцеса подарувала йому квітку. З того моменту, Карлик щиро закохався в неї і мріяв про їх прогулянки в його рідному лісі. Проте, коли Карлик випадково бачить себе в дзеркалі, він раптово зрозумів дійсність: діти насміхалися з нього, принцеса теж глузувала і ніколи його не полюбить, бо він – потворний. Карлик б'ється у відчаї, а Інфанта і її друзі, думають, що це нова потішна вистава, його серце не витримує відчаю, воно розривається і він помирає, а Інфанта після цього велить: «На майбутнє подбайте, щоб у тих, хто прийде гратися зі мною, не було серця!» (Вайлд, 2018). День народження Інфанти стає днем, коли егоїзм, легковажність, розпещеність і обмеженість беруть гору над щирим і відданим коханням.

Завдання 1. Поміркуйте, чи був Карлик позитивним персонажем? Чи можна його назвати добрим? Які вчинки та думки свідчать про це? Наведіть цитати з тексту.

Завдання 2. Поміркуйте яким персонажем можна назвати принцесу, позитивним чи негативним? Як можна оцінити її поведінку? Чи можна її за щось засуджувати?

Завдання 3. Поміркуйте, що означає зовнішня і внутрішня краса людини. Чи був карлик красивим зовньо? А внутрішньо? Намалуйте два портрети Карлика: портрет його зовнішності і портрет його внутрішнього світу. Презентуйте свої роботи, порівнюючи.

Завдання 4. Складіть карту думок на тему «Світ принцеси і світ карлика», порівняйте, що оточувало цих двох персонажів.

Наприклад: Принцеса – палац, веселощі, розваги і т.д. Карлик – ліс, природа, квіти, тварини і т.д.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дидактичний потенціал літературних казок є невичерпним. За допомогою казок дитина

може поглянути на різні життєві ситуації крізь призму художнього образу, проаналізувати їх і зробити правильний моральний вибір, якщо колись сама потрапить у подібну ситуацію.

Література

1. Ткаченко А. В. Художній образ як ключове поняття в естетичному вихованні. *Наука і освіта*. 2016. №12. С. 63-67.
2. Вайлд О. Кентервільський привид / *The Canterville Ghost* ; пер. з англ. Д. О. Радієнко; худож.-оформлювач Л. Д. Киркач-Осіпова. Харків : Фоліо, 2018. 255 с. (Вид. з парал. текстом). Англ. та укр. мовами.
3. Виховання словом: системи розвитку дитини через мову. URL: <https://firststep.com.ua/article/vihovanna-slovom-sistemi-rozvitku-ditini-cerez-movu> (дата звернення: 7.02.2020).
4. Платон. Апологія Сократа; Діалоги / пер. з давньогрец. Й. Кобіва, Ю. Мушака ; прим. та покажч. імен Й. Кобіва ; худож. оформлювач М. Мендер. Харків : Фоліо, 2017. 409 с.

References

1. Tkachenko, A. V. (2016). Khudozhnii obraz yak kliuchove poniattia v estetychnomu vykhovanni [Artistic image as a key concept in aesthetic education.]. *Nauka i osvita*, 12, 63-67 (ukr).
2. Wilde, O. (2018). *Kentervil'skyi pryvyd [The Canterville Ghost]*. Translation from English by D. O. Radiienko; graphic artist L. D. Kyrkach-Osipova. Kharkiv: Folio (ukr-eng).
3. *Vykhovannia slovom: systemy rozvytku dytyny cherez movu [Word education: systems of child development through language]*. Retrieved from <https://firststep.com.ua/article/vihovanna-slovom-sistemi-rozvitku-ditini-cerez-movu> (data of appeal: 7.02.2020) (ukr).
4. Platon (2017). *Apolohiia Sokrata; Dialohy [Socrates' apology; Dialogues]*. Translation from ancient Greek by Y. Kobiva, Yu. Mushaka. Kharkiv: Folio (ukr).

ПРОЦЕСС ВОСПИТАНИЯ ЧУВСТВА ДОБРОТЫ С ПОМОЩЬЮ ЛИТЕРАТУРНЫХ СКАЗОК ОСКАРА УАЙЛЬДА

М. А. Касич

В статье рассматривается проблема нравственно-этического воспитания детей, воспитания в них чувства доброты. Рассмотрено понятие доброты как высшей, абсолютной общечеловеческой ценности. Автор предлагает совершать процесс воспитания с помощью искусства литературы. В статье обосновано использование сказок с целью воспитания чувства доброты, поскольку сказка – жанр литературы с высоким дидактическим потенциалом. Рассмотрено понятие сказкотерапии как разновидности психологической коррекции. Автор подчёркивает преимущество использования литературных сказок с целью

нравственно-этического воспитания, поскольку, в отличие от народной, авторская сказка, хоть и наследует из фольклора чёткое разделение героев на позитивных и негативных, но образы героев в авторских произведениях – уже не типажи народных сказок, а более-менее сложные характеры, да и сюжеты не сводятся к традиционным схемам. Поэтому и система ценностей читателя становится всё более сложной и богатой, оценки – менее категоричными, а представления о человеке – многограннее. В статье предложено использовать литературные сказки Оскара Уайльда, поскольку в них преобладают размышления о соотношении добра, зла и красоты, они отличаются невероятной фантазией и гуманистическим настроем. Автор приводит примеры заданий к литературным сказкам Оскара Уайльда, которые призваны помочь детям откорректировать поведение, развить критическое и творческое мышление, эстетические вкусы. Ключевой идеей статьи является процесс воспитания чувства доброты в контексте эстетического воспитания.

Ключевые слова: морально-этическое воспитание, эстетическое воспитание, доброта, художественный образ, дети, литературная сказка, Оскар Уайльд.

THE PROCESS OF UPBRINGING THE SENSE OF KINDNESS USING OSKAR WILDE'S LITERARY FAIRY-TALES

M. A. Kasych

The article considers the problem of moral and ethical education of children, the education of a sense of kindness in them. The concept of kindness, as the highest, absolute universal value, is considered. The author proposes to complete the process of education using the art of literature. The article substantiates the use of fairy tales in order to foster a sense of kindness, since a fairy tale is a genre of literature with high didactic potential. The concept of fairy-tale therapy as a kind of psychological correction is considered. The author emphasizes on the preference of using the literary fairy tale to folk one for the purpose of moral and ethical upbringing. The author's fairy tale inherits from folklore a clear division of the heroes into positive and negative, but the heroes in the author's works are no longer types of folk tales, but are more complex characters, and the plots are not reduced to traditional schemes. Therefore, the reader's value system is becoming more and more complex and rich, estimates are becoming less categorical, and ideas about a person are becoming many-sided. The article suggests using the literary tales of Oscar Wilde, since they are dominated by reflections on the relationship between good, evil and beauty, they are distinguished by incredible imagination and humanistic mood. The author gives examples of assignments to the literary tales of Oscar Wilde, which are designed to help children adjust their behavior, develop critical and creative thinking, aesthetic tastes. The key idea of the article is the process of developing a sense of kindness in the context of aesthetic education.

Key words: Moral and ethical education, aesthetic education, kindness, artistic image, children, literary fairy-tale, Oskar Wilde.

Касич Марія Андріївна – аспірантка кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: mariakasych@gmail.com

Kasych Mariia Andriivna – Post-graduate student of the Department of Pedagogy of Volodymyr Dahl East Ukrainian University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: mariakasych@gmail.com